

За результатами аналізу обставин вчинення домашнього насильства з'ясовано, що в 85,9% випадків правопорушники під час його скоєння перебували в стані алкогольного сп'яніння, більшість з них не мали постійної роботи та можливості фінансово забезпечити себе, тим більше придбати окреме житло. Однак, домашнє насильство відбувається і в досить благополучних сім'ях. Так, в 97,6% випадків домашнього насильства у постраждалих не зафіксовано тілесних ушкоджень, здебільшого використовуються образи, погрози та приниження. Враховуючи наявність ознак психологічного насильства, виникають складнощі у визначенні особи правопорушника та особи потерпілої від насильства, кожен з учасників суперечки вважає себе постражданою стороною. 35,9% випадків домашнього насильства допущено чоловіками по відношенню до дружин, в тому числі колишніми та цивільними чоловіками, 32% – синами по відношенню до матерів, 3,9% випадків – батьками до доньок, 2,9% – братами до сестер [5].

Підсумовуючи зазначене вище, варто зробити висновок, що насильство як досить небезпечне суспільне явище, яке порушує, насамперед, особисті права і свободи конкретної людини, має припинити своє існування у цивілізованому суспільстві.

Література

1. Електронний ресурс <https://ru.tsn.ua/ukrayina/60-zhertv-molchat-gde-i-kto-v-ukraine-bolshe-vsego-zhaluetsya-na-domashnee-nasilie-infografika-1242831.html>
2. Електронний ресурс <https://p.dw.com/p/2twrt>
3. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р., № 2789 (із змінами, внесеними згідно із Законом № 609-V від 07.02.2007) // ВВРУ. – 2007. – № 15. – С. 194.
4. Конституція України (зі змінами, внесеними згідно із Законом від 30.09.2016 р. № 1401-VIII) // ВВРУ. – 1996. – №30. – С. 141.
5. Електронний ресурс <http://sumy.today/mynulorich-u-sumah-zafiksovano-ponad-200-vypadkiv-domashnogo-nasylstva>.

Ірина Романівна Омельченко – студентка I курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Григорівна Геращенко** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент

АГРЕСІЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Тема агресії досить популярна і актуальна. Століттями філософи, соціологи та психологи дискутують щодо причин її виникнення, специфічних рис та особливостей прояву. Одні дослідники визначають її

передусім як культурний феномен, інші переконані, що внутрішня агресія перейшла людині у філогенетичний спадок і насильство у світі тварин це доводить.

Дослідники з Гранадського університету зокрема Хосе Марія Гомес (José María Gómez) стверджують, що у багатьох приматів часто проявляється міжгрупова агресія і трапляються вбивства потомства. Навіть мирні ссавці (хом'ячки та коні) часом вбивають представників свого ж виду. А про левів і про інших тварин, що живуть групами, відомо: нові альфа-самці можуть убивати нащадків своїх попередників. Гомес із колегами вперше систематично проаналізували чотири мільйони випадків летального внутрішньо групового насильства поміж 1 024 видами ссавців зі 137 різних сімей за 50 тисяч років філогенезу. Також вони дослідили випадки вбивства у 600 різних людських популяціях – від кам'яної доби дотепер.

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що внутрішньо групове насильство відбувається у всіх групах ссавців. Науковці вираховували, що середня кількість летальних випадків внаслідок агресії дорівнює близько 0,3%. Отже, смертельне насильство поміж усіма ссавцями є рідкісним, але не унікальним явищем. Чітко простежується одна відмінність: «Летальна агресія поміж китами, кажанами і зайцеподібними є рідкісною, а поміж представниками інших груп (зокрема, приматів) присутня частіше. У цьому проглядається еволюційна тенденція: що ближчим є філогенез приматів, то вищий рівень їхньої внутрішньо групової агресії. Наприклад, у спільних предків гризунів, зайців і приматів рівень агресії дорівнював 1,1%, у прашурів примата та землерийки – 2,3%, а в приматів – 2, 4%, інформують науковці. У людиноподібних мавп рівень насильства несуттєво, але зменшується – 1,8%.

Тобто щодо філогенетичної схильності до насильства важливими є спосіб життя і середовище, наголошують науковці. Вони встановили, що різні види тварин, які живуть соціально й територіально, від природи наділені більшим потенціалом агресивності, ніж одинаки чи не територіальні види. Тобто в процесі еволюції гени та спосіб життя спільно відповідали за те, що одні тварини більше схильні були вдаватися до насильства проти своїх побратимів, ніж інші. Щодо людей, то на витоках історії масштаб внутрішньо групового насильства досягав майже 2%. Це означає, що печерні прашури людей були не менш агресивними, ніж інші примати. Люди успадкували схильність до насильства внаслідок філогенезу, адже вони опинились на агресивно налаштованій гілці генеалогічного дерева ссавців.

Агресія людей породжена генами і соціумом. У процесі культурного розвитку її рівень змінювався. У період 5 000 – 3 000 років тому він раптово зріс до 15- 30%. Це можна пояснити виникненням

племінних лідерів і великих групових об'єднань. Внаслідок цього війни та міжусобиці стали частішими. Близько 100 років тому вбивства знову стали рідкісними: сьогодні рівень летальної агресії дорівнює близько 0,1%. Згідно з отриманими результатами, сучасні люди агресивні майже у 200 разів менше, ніж наші пращури у кам'яну добу. Це доводить, що люди є не просто продуктом біології, незалежно від того, агресивна у них спадковість чи ні.

Існують вагомі біологічні, генетичні і біохімічні фактори, що сприяють прояву агресії. Але думка більшості вчених зводиться до того, що некоректно обґрунтовувати агресивну поведінку як генетично закладену у людській природі. Так, Джон Доллард надавав велике значення фрустрації у прояві агресії. Фрустрація – це все, що перешкоджає досягненню мети. Вона підсилюється, коли наша цілеспрямованість має дуже сильну мотивацію, коли ми очікуємо отримати задоволення і не отримуємо цього.

Фрустрація може викликати розлючення і емоційну готовність реагувати агресивно. При цьому стимули, асоційовані з агресією, підсилюють агресію. Таким стимулом може стати зброя, що знаходиться в полі зору. Наприклад, половина всіх убивств у США була здійснена за допомогою особистої вогнепальної зброї. Зброя не тільки провокує агресію між агресором і його жертвою, але й створює психологічну дистанцію між ними.

Агресивну манеру поведінки людина може засвоювати, спостерігаючи за дією оточуючих і відмічаючи наслідки цих дій. Якщо дітям не демонструвати модель агресивної поведінки дорослого, вони рідко проявляють агресивність у грі або розмові і, не дивлячись на фрустрацію, грають спокійно. А ті з них, хто спостерігав за агресивними дорослими, самі проявляли елементи агресії. На основі цих та інших спостережень дослідник А. Бандура запропонував теорію соціального навчання агресії. Демонстрування моделей агресивної поведінки мають місце у сім'ї, засобах масової інформації, соціальному середовищі.

Агресія проявляється у двох формах: природжена і інструментальна, а її причини пояснюють три основні теорії. Теорія агресії, що розуміється як інстинкт, найбільш часто асоціюється з іменами Зіґмунда Фрейда і Конрада Лоренца, пов'язує агресивність з такими факторами, як спадковість, біохімія крові та властивість центральної нервової системи. Теорія фрустрації розглядає агресивність як наслідок глибоких розбіжностей між рівнем потреб і рівнем реальних досягнень особи. Теорія соціального навчання розглядає агресію як поведінку, набуту шляхом навчання. При цьому наявність вигоди від прояву агресії робить її більш стійкою. Різниця в мові, звичаях і експресивності змушує думати, що людська поведінка, як правило, соціально запрограмована, а не генетично зумовлена. Так, наприклад,

американці їдять устриць, але не слимаків. Французи їдять слимаків, але не коників. Зулуси їдять рибу, але не свинину, а індійці їдять свинину, але не яловичину. Росіяни і українці їдять яловичину, але не гадюк. Китайці їдять гадюк, але не людей. Жителі Нової Гвінеї із племені Жаля вважають людей делікатесом.

Отже, агресію не можна вважати виключно природженою рисою. Поведінка, набута шляхом навчання, може проявлятися в різних життєвих ситуаціях. При цьому велике значення має переконання, світогляд людини, її характер, темперамент.